

Същност на стопанското управление.

Според А.Файол “да [1] управляваш значи да водиш предприятието към неговата цел, като извлечеш максималните възможности от всички ресурси”

“ [2] Мениджмънта може да се определи като процес, който се приема от едно или повече лица за координиране дейностите на други хора, с което се постигат резултати, недостижими за човек, работещ самостоятелно”

“ [3] Мениджмънта може да се определи като процес, като серия от дейности, действия или операции, които водят до определен резултат. Дефиницията на мениджмънта следва да взема предвид още и факта, че в повечето организации, процесът се предприема от повече от едно лице...”

...Концепцията на мениджмънта се основава на разбирането, че потребността от управление се поражда тогава, когато работата се специализира и се извършва от двама или повече души. Тогава специалните дейности, подразделени между участниците, трябва да бъдат координирани и това поражда потребността, да се изпълнява управленческа дейност...

“... [4] полезно е да разгледаме мениджмънта като процес. Под процес разбира ме, че управлението се състои от постоянно възобновяващи се и свързана съвкупност от дейности и задачи. Тези дейности, на свой ред са систематизирани, в смисъл че от мениджърите се очаква да въведат ред в собствените си дейности и да ги ръководят така че да бъдат разпознати и съвместими с очакванията на другите членове на организацията. Най-сетне трябва да отбележим, че управлението е систематичен процес на преследване на общи цели. Иначе казано, практиката на управлението изисква задачите и дейностите да произтичат от желанието да се постигнат целите, предварително избрани от членовете на организацията.”

” [5] Както отбелязва Джеймс Хейс: ”Когато човек е нов в управлението, чува (дефиницията) така: Управлението е постигане на нещата чрез други хора. Сега, казва

си, най-сетне аз имам на разположение "войнство" и те трябва да работят за мене"Обаче по-късно той достига точката на зрелостта, когато той влага чувство на отговорност за постижението, което управлява.

Следователно ръководителят не само трябва да кара хората да правят това, което той иска от тях; той трябва, също, да знае какво те би трябвало да знаят – какви резултати би трябвало да постигнат, как всеки човек или група би трябвало да съдейства в общото усилие и как могат резултати да се постигнат, най-добре без дублиране на работата и пропуски. Освен това понякога се казва, че "управлението е вземане на решение" и е съвсем вярно, че за много от най-важните действия мениджърите вземат решение- да разширят бизнеса в правилна посока; да се възприеме нова маркетингова стратегия или нова кадрова политика.Но даденото по- горе определение за управлението включва вземането на решенията. Ако управлението е постигане на нещата чрез други хора, то мениджмънта трябва най-напред да реши какво иска да изпълнят хората; след това трябва да реши кой най- добре ще изпълни всяка част от работата си добре."

" [6] Модерните организации възникнаха и се развиха като механизми, които дават възможност на голям брой хора да работят ефективно заедно.В организациите хората си сътрудничат по повод на разнообразните и комплексни задачи, в чието разрешаване са включени.Административните умения, необходими за успешното управление на такива организации-планиране, организиране, контролиране-често биват назовавани мениджмънт.Не ще и съмнение, че администрирането-сравнява с установени и изяснени сложни проблеми-е централен въпрос на мениджмънта.Но мениджмънтът е по-широк от това.Ако понятието мениджмънт (управление) трябва да обхване цялата гама от дейности, необходими, за да се управлява успешно голяма бизнес организация, то трябва да бъде разглеждано в два аспекта.В единия аспект мениджмънта е съсредоточен върху взаимовръзката между организацията и нейната среда.В другия-върху постигането на нещата чрез хората в организацията.

" [7] Едно внимателно проучване на трудовете на теоретиците, както и на практиците, занимаващи се с управление, разкрива редица дефиниции за мениджмънта(управлението).В тези дефиниции има известни разлики, но има и важни повтарящи се характеристики, които най-често се използват за определяне на управлението....процес на интегриране на средствата и задачите за постигането на определени организационни цели.Мениджмънтът е свързан със средствата и задачите и целите.По- важно обаче е това, че управлението всъщност е процес, т.е. систематичен и организиран начин да се върши работа.Всички мениджъри, без оглед на принадлежността или към дадена организация, поемат задължения за системни, взаимосвързани действия за постигане на някаква желана цел.Да се разбере този процес- това е ключът към успешното ръководство."

Според Питър Дракър “ [8] Мениджмънтът и мениджърите отговарят на специфична потребност на всички институции – от най-дребните до най-

крупните. Те са техен специфичен орган. Тъкмо те крепят и движат организациите. Нито една от нашите институции не може да функционира без мениджъри. При това мениджърите вършат своята работа-тя им е делегирана от собственика. Необходимостта от мениджмънт не произтича единствено от това, че дейността става прекалено обхватна, за да я изпълнява сам човек. Мениджирането на бизнес предприятие или на институция за обществени услуги съществено се различава от управлението на лична собственост или на самостоятелна лекарска или юридическа практика.

Вярно е, че повечето и сложни бизнес предприятия са започнали като работилници, принадлежащи на един човек. Но още първите стъпки към разрастване довеждат до изменения, които не са свързани само с промените в размера. В даден момент (и то далеч преди бизнесът да е станал дори 'сравнително голям') количеството преминава в качеството преминава в качество. 'Собствениците' вече не управляват 'своя' бизнес, дори и да са единствените му притежатели. Те застават начело на бизнес предприятие-и ако не се превърнат бързо в мениджъри, скоро престават да бъдат 'собственици' и биват изместени, или пък бизнесът им запада и изчезва. Защото на този етап бизнесът се преобразява в организация и за да оцелее, изисква различна структура, различни принципи, различно поведение и различен вид работа. Накратко, изисква мениджъри и мениджмънт.

От правна гледна точка мениджмънтът все още се смята за делегиране

На права от страна на собственика, дори и при съветската система; според съветските закони държавата упражнява контрол, понеже тя е 'собственикът' и е заменила частните акционери. Ала доктрината, която вече предопределя практиката, макар да не е облечена в законови рамки, е че мениджмънтът стои над собственичеството. Собственикът трябва да мине в подчинено положение, отчитайки нуждата на предприятието от мениджмънт и мениджъри. Има, разбира се, хора, които успешно съвместяват и двете роли – на собственик – инвеститор и на висш ръководител. Но ако предприятието не притежава необходимия му мениджмънт, собствеността върху него става без предметна. А при твърде големи организации, или тези, чието оцеляване и функциониране е от национално значение, обществеността или

правителството може да изझे контрола от ръцете на собственика, застанал на пътя на мениджмънта. Точно това се случи, когато през 50 – те години Хауард Хюс бе принуден от американското правителство да отстъпи ръководството на притежаваната от него 'Хюс еъркрафт кърпани', която произвеждаше жизненоважна за отбраната на страната електроника. Бяха привлечени мениджъри, защото той настояваше да управлява компанията като собственик.

Бихме могли да сравним двата вида бизнес с два типа организми: насекомото, чието тяло се поддържа от здрава хитинова обвивка, и гръбначното животно, което има скелет. Тварите с хитиновата обвивка стигат дължина едва няколко сантиметра. По – големите животни притежават скелет. Той обаче не е произлязъл от обвивката на насекомите, това е различен орган, с други предшественици. По същия начин мениджмънтът става необходимост, щом бизнесът добие определен размер и сложност. Но макар и да заменя хитиновата структура на собственика – предприемач, мениджмънтът не представлява наследник, а именно неин заместител.”

“ [9] Управлението като процес, обективно е съпровождало макар и не осъзнато живота ни от дълбока древност. Не случайно елементи на управление могат да се открият в библията. Водените преди цели епохи войни също неизбежно са съпътствувани от елементи на ръководство. Но за наука за управление може да се говори едва от началото на нашия век, когато през 1903 г. от 'Принципи на научното управление', в което той действително научно осмисля теоретичните си виждания за рационална организация на управлението и така получава признанието да се счита до ден – днешен за 'баща' на науката за управление.

Оттогава досега науката за управление се развива непрекъснато в търсене и намиране на новаторски решения с оглед повишаване на ефективността на този процес. А резерви в това отношение се съдържат както в стратегията, така и в целите на управление, във функциите на управление, във вземане управленски решения.

Ние приемаме понятието на Илия Христов за стопанско управление ” [10] Изборът на всяка една цел и нейното постигане се осъществяват благодарение на управлението. За съдържанието на понятието на термина 'управление' съществуват десетки, повече или по – малко различаващи се една от друга дефиниции Едната част от тях третира управлението като процес /динамична трактовка/, останалата – като апарат, който извършва процес, обслужващ избор на цел и осъществяване на същата /статична трактовка/.

Най – общо управлението в динамичен аспект може да се определи като процес на поддържане или превеждане на даден обект в желано състояние.

От важно практическо значение е да се знае какво представлява управлението от кибернетична, технологична и социално – психологическа гледна точка. Служейки си с термините на теорията за системите /дял от кибернетиката/, управлението представлява система от перманентно осъществяващи се прави и обратни връзки между субект и обект на управление, обусловени от предварително избрана или наложена цел и насочени към установяване на поведение на управлявания обект, осигуряващо постигането на целта по възможно най – ефективен начин. От технологична гледна точка управлението може да се определи като процес на обхващане, събиране, предаване, натрупване, обработване, съхраняване и ползване на информация. От социално – психологична гледна точка управлението е процес на предизвикване изпълнението на волята на един от друг човек или хора.

Управлението като процес трябва да се разглежда в тесен и широк смисъл на думата /в някои чужди езици за тясната и широката трактовка на термина ‘управление’ съществуват и се използват различни термини/. В тесния смисъл на думата, понятието ‘управление’ обхваща онези общи моменти и елементи на управленческия процес, които са характерни както за природата /вещите, живите организми, техническите системи/, така и за някои управленчески моменти и дейности в социалните и стопанските общности /в последния случай става по – скоро дума за регулиране и контрол на вещите, естествените и техническите процеси/. В широкия смисъл на думата, терминът ‘управление’ обхваща процеса на управление, който се извършва в стопанските, и в социалните общности /системи/, където се управляват хора, използващи средства и предмети на труда. /Тук човек бива и субект, и обект на управление/.

Разглеждано в статиката, управлението в тесния смисъл на думата представлява техническа система /устройство/, направляващо поведението на други технически средства. В широкия смисъл на думата тук управлението представлява система от хора, които с или без помощта на технически средства, пряко или косвено, осъществяват процеса на управление.

Понятието ‘стопанско управление’, в това число управлението на стопанските организации и техните поделения, съдържа в себе си два смисъла:

1. Отразява факта, че става дума за управление на стопански, а не на технически, биологични или други видове системи /множество от взаимообвързани обекти на управление/;
2. Експонира факта, че субектът на управлението отправя въздействията си върху цялата управлявана система, а не изолирано върху отделни нейни компоненти /обекти на управление/.

Докато стопанското управление като процес винаги е съществувало, независимо от това кой го е извършвал, то стопанското управление, като апарат от хора, се появява на определен етап от задълбочаване на разделението на обществения труд, когато работата по управление на производството започва да се изпълнява от специално занимаващи се с това длъжностни лица...

...Макар материално производство да се осъществява от както съществува човечеството, в условията на самозадоволяващото се стопанско производство, на занаятчийството и манифактурата ръководители /управляващи/ и изпълнители биват едни и същи лица. Едва когато В РЕЗУЛТАТ НА РАЗДЕЛЕНИЕТО НА ТРУДА, ПРОИЗВЕЖДАНЕТО НА ДАДЕН ПРОДУКТ СТАВА В СЛЕДСТВИЕ ПОЛАГАНЕТО НА ТРУД ОТ МНОЖЕСТВО ХОРА, ПОЯВЯВА СЕ ОБОСОБЯВАНЕ НА СПЕЦИАЛНИ ДЛЪЖНОСТНИ ЛИЦА ЗА УПРАВЛЯВАНЕ НА МАТЕРИАЛНОТО ПРОИЗВОДСТВО. НЕОХОДИМОСТТА ОТ ТОВА СЕ ПРОЯВЯВА ОЩЕ В УСЛОВИЯТА НА ПРОСТАТА КООПЕРАЦИЯ, НО ВЕЧЕ ПРИ СЛОЖНАТА СТАВА НАЛОЖИТЕЛНО ДА БЪДЕ УДОВЛЕТВОРЕНА. ТАЗИ НАЛОЖИТЕЛНОСТ Е ОЩЕ ПОВЕЧЕ ОЧЕВИДНА И ВАЛИДНА В УСЛОВИЯТА НА ИНДУСТРИАЛНОТО ОБЩЕСТВЕНО ПРОИЗВОДСТВО."ИК'Математи к-М', 2007, с 14-16.